

ÚVOD DO SOCIÁLNÍHO ZABEZPEČENÍ

OBORY SOCIÁLNÍ POLITIKY I / ZS 2018

ÚVOD DO SOCIÁLNÍHO ZABEZPEČENÍ:

Vývoj pojmu, struktura sociálního zabezpečení a financování systému

Sociální pojištění (důchodové pojištění, nemocenské pojištění, příspěvek na státní politiku zaměstnanosti)

ZÁKLADNÍ PRÁVNÍ PŘEDPISY UPRAVUJÍCÍ OBLAST SOCIÁLNÍHO ZABEZPEČENÍ:

- Z. č. 582/1991 Sb., o organizaci a provádění pojistného na sociální zabezpečení
- Z. č. 589/1992 Sb., o pojistném na sociální zabezpečení a pojistném na státní politiku zaměstnanosti
- Z. č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění
- Z. č. 187/2006 Sb., o nemocenském pojištění

VÝVOJ POJMU

- Sociální právo v 19. století nově regulovalo i **sociální bezpečnost**. Pojetí sociální bezpečnosti, co do obsahu a rozsahu, bylo a dodnes je ambivalentní a v průběhu dějin se vyvíjelo.
- Pojem „**sociální zabezpečení**“ byl u nás rozšířen v souvislosti s komunistickými reformami likvidujícími národní pojištění a to v právních předpisech v letech 1954 – 1964. Je to pojem pravděpodobně převzatý z ruštiny (*obespečenie*).
- V Evropě se s tímto pojmem poprvé setkáváme v r. 1919 v programu Všesvazové komunistické strany pro označení **všeobsahujícího systému sociálních dávek pro všechny zaměstnance hrazených ze státních zdrojů**, který však nebyl realizován pro nedostatek prostředků v době občanské války.
- V anglicky, francouzsky, německy a španělsky mluvících zemích se dodnes používá pojem „**sociální bezpečnost**“ pro označení soustav dávek, na které má občan po splnění zákonem předepsaných podmínek nárok.

VÝVOJ POJMU

- Rozdíl mezi „bezpečností“ a „zabezpečením“ není jen slovní, ale odráží i rozdíly v pojetí tohoto institutu.
- **Bezpečnost** označuje výsledný stav a **zabezpečení** označuje činnosti směřující k určitému stavu.

BEZPEČNOST

- Po 2. sv. válce šlo v demokratických systémech o zajištění lidských práv státem na přijatelné sociální úrovni, tedy o sociální bezpečnost občanů, tedy o stav, ve kterém se každý občan cítí sociálně bezpečný.

ZABEZPEČENÍ

- Ve stejné době šlo v komunistických systémech o zestátnění péče o občany, o její převzetí státem – autokratické přidělování „blaha“ jako nástroj manipulace v rámci distributivního systému, který se v těchto státech vyvinul – tedy skutečně o sociální zabezpečení.

SOCIÁLNÍ ZABEZPEČENÍ

- Předmětem sociálního zabezpečení jsou sociální práva.
- Sociální zabezpečení pokrývá zákonem definované sociální události:
 - *stáří,*
 - *dočasná pracovní neschopnost pro nemoc nebo úraz,*
 - *těhotenství, mateřství, rodičovství,*
 - *úmrtí živitele,*
 - *nezaměstnanost,*
 - *invalidita.*

SOCIÁLNÍ POJIŠTĚNÍ – HISTORICKÝ EXKURZ

- Otto von Bismarck (1815 – 1898) – německý kancléř
- Eduard Franz Joseph Taaffe (1833 – 1895) – ministerský předseda R-U vlády
- Zavedení nového principu do sociálního práva – **princip povinné skupinové solidarity**, tj. povinnou vzájemnost, kterou organizoval stát **formou sociálního pojištění** nejprve pro dělníky, později i pro soukromé úředníky a nakonec pro všechny zaměstnance.

Eduard Taaffe

Otto von Bismarck

SOCIÁLNÍ POJIŠTĚNÍ – HISTORICKÝ EXKURZ

- **Z. č. 221/1924 Sb., o pojištění zaměstnanců pro případ nemoci, invalidity a stáří** – pokrokový zákon, který významnou měrou přispěl k posílení demokratického vývoje v Československu; stal se jednou z nejvýznamnějších sociálních reforem československého zákonodárství mezi dvěma světovými válkami
- Koncepce národního pojištění připravovaná v letech 1945 až 1948 vyústila v **zákon č. 99/1948 Sb. o národním pojištění**, který zrušil všechny předchozí zákony z této oblasti.
- **Z. č. 55/1956 Sb. o sociálním zabezpečení, z. č. 101/1964 Sb., o sociálním zabezpečení, z. č. 121/1975 Sb., o sociálním zabezpečení, z. č. 100/1988 S., o sociálním zabezpečení**
- **V roce 1968** vzniklo na základě zákona č. 53/1968 Sb., o změnách v organizaci a působnosti některých ústředních orgánů, **Ministerstvo práce a sociálních věcí**. Mělo vykonávat působnost v oblasti sociálního zabezpečení, kterou do té doby zajišťoval Státní úřad sociálního zabezpečení. O **dávkách důchodového zabezpečení začala rozhodovat Správa důchodů v Praze**. Z ní v roce 1969 vznikl **Úřad důchodového zabezpečení v Praze**.

SOCIÁLNÍ POJIŠTĚNÍ - ÚVOD

- řeší situace, na které se lze dopředu připravit (nemoc, těhotenství apod.);

- označuje institucionalizovaný systém, kterým se občan sám svou činností povinně zajišťuje pro případ budoucí pojištné události;

- doplňkem mohou být i sociální fondy (dobrovolná/povinná povaha), jimiž se doplňuje povinné soc. pojištění. tzv. doplňkový systém = připojištění;

- spravuje veřejnoprávní instituce (stát);

- fondy mohou spravovat soukromoprávní i veřejnoprávní instituce;

- je založeno na solidaritě.

SOCIÁLNÍ POJIŠTĚNÍ

Důchodové a nemocenské pojištění je založeno na pojistném principu, tj. na pravidelném placení příspěvku – pojistného, tzn., že plátcí pojistného pravidelně odvádí příspěvek do systému.

Prostředky, které ČSSZ v souladu se zákonem č. 589/1992 Sb., o pojistném na sociální zabezpečení a pojistném na státní politiku zaměstnanosti, na pojistném vybere, jsou příjmem plynoucím do státního rozpočtu.

PLÁTCI POJISTNÉHO:

zaměstnavatelé

**zaměstnanci, kteří jsou
účastni nemocenského a
důchodového pojištění**

**osoby samostatně
výdělečně činné**

**osoby, které jsou
dobrovolně účastny
důchodového pojištění**

SOCIÁLNÍ POJIŠTĚNÍ V SOBĚ ZAHRNUJE PLATBY NA:

**DŮCHODOVÉ
POJIŠTĚNÍ**

**NEMOCENSKÉ
POJIŠTĚNÍ**

**PŘÍSPĚVEK NA
STÁTNÍ POLITIKU
ZAMĚSTNANOSTI**

VÝŠE POJISTNÉHO

	ZAMĚSTNAVATELÉ	ZAMĚSTNANCI	OSVČ	SAMOPLÁTCI
Nemocenské pojištění	2,1%	-	2,1% z vyměřovacího základu, pokud jsou dobrovolně účastny	-
Důchodové pojištění	21,5%	6,5%	28%	28% z částky odpovídající jedné čtvrtině průměrné mzdy platné v roce 2019 (= 2289,-)
Příspěvek na státní politiku zaměstnanosti	1,2%	-	1,2%	-
CELKEM	24,8%	6,5%	29,2% (31,3%)	28%

NEMOCENSKÉ POJIŠTĚNÍ

Od 1. 1. 2009 je upraveno zákonem č. **187/2006 Sb., o nemocenském pojištění** (byl schválen již na jaře 2006, ale účinnosti nabyl až v roce 2009).

Platba pojistného se řídí podle zákona č. **589/1992 Sb., o pojistném na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti**.

NEMOCENSKÉ POJIŠTĚNÍ - úvod

Nemocenské pojištění je jedním z pilířů sociálního pojištění.

Nemocenské pojištění upravuje pojištění pro případ dočasné pracovní neschopnosti pro nemoc a úraz (nebo např. lázeňská péče), těhotenství a mateřství, péče o dítě nebo jiného nemocného člena domácnosti.

Účelem nemocenského pojištění je poskytovat hmotné zajištění při sociálních událostech krátkodobého (dočasného) charakteru ekonomicky aktivním občanům, kteří v důsledku nemoci, úrazu nebo mateřství krátkodobě ztratí výdělek.

NEMOCENSKÉHO POJIŠTĚNÍ JSOU ÚČASTNÍ:

Zaměstnanci v pracovním poměru

Zaměstnanci činní na základě DPČ (POZOR – DPP nad 10 000,- Kč)

Osoby ve služebním poměru, tj. příslušníci Policie ČR, Hasičského záchranného sboru, Celní správy ČR, Vězeňské služby ČR apod.

Státní zaměstnanci podle služebního zákona

Soudci

Poslanci Poslanecké sněmovny a senátoři Senátu Parlamentu ČR

Osoby pečující o dítě a dále osoby, které jsou vedeny v evidenci osob, které mohou vykonávat pěstounskou péči na přechodnou dobu, je-li těmto osobám vyplácena odměna pěstouna podle zákona o sociálně- právní ochraně dětí

Dobrovolní pracovníci pečovatelské služby

Odsouzení ve VTOS zařazení do práce atd.

.

POVINNÁ ÚČAST NA NP VZNIKÁ U ZAMĚSTNANCE PO SPLNĚNÍ PODMÍNEK:

- Výkon práce na území ČR v zaměstnání vykonávaném v pracovněprávním vztahu.
- Minimální výše sjednaného příjmu (jedná se o tzv. rozhodný příjem, jehož hranice je v roce 2019 stanovena na 3 000 Kč).
- U DPP – pokud v kalendářním měsíci přesáhla 10 000,- Kč.

DÁVKY Z NEMOCENSKÉHO POJIŠTĚNÍ

Dlouhodobé
ošetřovné

-
Od 1. 6. 2018

Dávka otcovské
poporodní péče,
tzv. otcovská

-
Od 1. 2. 2018

Vyrovňovací
příspěvek v
těhotenství a
mateřství

Peněžitá pomoc
v mateřství

Ošetřovné

Nemocenské

NEMOCENSKÉ

Náleží od 15. kalendářního dne dočasné pracovní neschopnosti za kalendářní dny.

Během prvních 14 dnů dočasné pracovní neschopnosti bude poskytovat zaměstnavatel zaměstnanci náhradu mzdy za pracovní dny (*tzn. že od 1. do 14. dne vyplácí zaměstnavatel náhradu mzdy, od 15. dne se vyplácí nemocenská ze systému soc. zabezpečení*).

Pozn. od 1. 7. 2019 je zrušena karenční doba.

Evidenční štítek

A

ROZHODNUTÍ O DOČASNÉ PRACOVNÍ NESCHOPNOSTI

V. díl – Rozhodnutí o ukončení dočasné pracovní neschopnosti

Rozhodnutí o ukončení dočasné pracovní neschopnosti zaměstnanec předává neproděně svému zaměstnavateli, který jej po doplnění údajů odevzdá příslušné okresní správě sociálního zabezpečení, popř. jinému příslušnému orgánu nemocenského pojištění. Osoby dobrovolně nemocensky pojištěné předávají toto rozhodnutí příslušné okresní správě sociálního zabezpečení. Toto rozhodnutí se neodevzdává okresní správě sociálního zabezpečení, pokud dočasná pracovní neschopnost trvala méně než 15 kalendářních dnů.

Pojištěnec je povinen vyplnit a podepsat prohlášení na druhé straně tohoto tiskopisu.

Příjmení a jméno

Rodné číslo¹⁾

Přesná adresa místa pobytu v době dočasné pracovní neschopnosti (včetně poschodí)

Název a adresa zaměstnavatele

Druh vykonávané práce (profese)

Neschopen
práce odSchopen
práce od Pracovní úraz²⁾ Ostatní úraz²⁾ Úraz zaviněný jinou osobou²⁾ Nemoc z povolání²⁾ Podezření z vlivu alkoholu⁴⁾ Podezření ze zneužití omamných prostředků
nebo psychotropních látek⁴⁾

Datum

Místo zdravotnického zařízení, jméno a podpis ošetřujícího lékaře

Dočasná pracovní neschopnost byla ukončena rozhodnutím OSSZ nebo jiného příslušného orgánu
nemocenského pojištění dneZáznamy zaměstnavatele³⁾Zaměstnanec
nastoupil opět
do práce dneZaměstnanec v době dočasné pracovní
neschopnosti vykonával práci ve dnech

Poslední den pracovní neschopnosti zaměstnanec odpracoval _____ hodin.

Pracovní doba, která připadala na poslední den pracovní neschopnosti podle
rozhru směn zaměstnavatele, činila _____ hodin.⁴⁾

Datum, razítko a podpis zaměstnavatele

1) Nem-li rodné číslo přiděleno, uvede se evidenční číslo pojištěnce nebo datum narození

2) Místo se označuje x

3) Zaměstnavatel vyplňuje jen v případech dočasné pracovní neschopnosti delší 14 kalendářních dnů

4) Vyplní se, jen pokud zaměstnanec v poslední den pracovní neschopnosti pracoval

CO JE TO DENNÍ VYMĚŘOVACÍ ZÁKLAD?

Průměrný denní příjem v tzv. rozhodném období. Za rozhodné období se v souvislosti s nemocenským pojištěním považuje zpravidla 12 kalendářních měsíců před měsícem, ve kterém vznikla sociální událost. Příjmy (vyměřovací základy) se v tomto období sečtou, vydělí se počtem kalendářních dnů a získaná částka tvoří denní vyměřovací základ, ze kterého se p pojištění. Do vyměřovacích základů se započítávají hr

REDUKCE DENNÍHO VYMĚŘOVACÍHO ZÁKLADU OD 1. 1. 2019:

1. redukční
hranice – **1
090,- Kč** - se u
nemocenskéh
o počítá **90%**
(u PPM 100%),

z částky nad 1.
redukční
hranici do 2.
redukční
hranice - **1
635,- Kč** - se
počítá **60%**,

z částky nad 2.
redukční
hranici do 3.
redukční
hranice – **3
270,- Kč** - se
počítá **30%**,

k částce nad 3.
redukční
hranici se
nepřihlíží.

PODPŮRČÍ DOBA NEMOCENSKÉHO

Podpůrčí doba trvá nejdéle **380 kalendářních dnů** ode dne vzniku **dočasné pracovní neschopnosti** nebo nařízení karantény, pokud není stanoveno jinak.

VÝŠE NEMOCENSKÉ

- 60 % denního vyměřovacího základu do 30. kalendářního dne trvání dočasné pracovní neschopnosti nebo nařízené karantény,
- 66 % denního vyměřovacího základu od 31. kalendářního dne trvání dočasné pracovní neschopnosti nebo nařízené karantény do 60. kalendářního dne trvání dočasné pracovní neschopnosti nebo nařízené karantény,
- 72 % denního vyměřovacího základu od 61. kalendářního dne trvání dočasné pracovní neschopnosti nebo nařízené karantény.

OŠETŘOVNÉ

Pokud nemůže zaměstnanec kvůli ošetřování člena domácnosti nebo z důvodu péče o dítě mladší 10 let vykonávat zaměstnání, náleží mu tzv. ošetřovné. Rodiče či jiné oprávněné osoby se přitom mohou jednou v ošetřování vystřídat, ale pouze jednou.

Zaměstnanec nemá nárok na ošetřovné z důvodu ošetřování dítěte, jestliže jiná fyzická osoba má z důvodu péče o toto dítě nárok na výplatu peněžité pomoci v mateřské (tzv. mateřská) nebo má nárok na rodičovský příspěvek.

NÁROK NA OŠETŘOVNÉ VZNIKÁ, POKUD:

Ošetřuje dítě mladší 10 let,

Nebo pečuje o zdravé dítě do 10 let z důvodu uzavření dětského výchovného zařízení, nařízení karantény nebo když osoba, která o dítě jinak pečuje, onemocněla

Ošetřuje jiného nemocného člena domácnosti, pokud jeho zdravotní stav vyžaduje nezbytné ošetřování jinou osobou,

Dítě nebo nemocný člen domácnosti žije v domácnosti se zaměstnancem, který o tuto dávku žádá, pokud se nejedná o ošetřování dítěte mladšího 10 let.

PODPŮRČÍ DOBA OŠETŘOVNÉHO

Ošetřovné se poskytuje nejdéle po dobu **prvních 9 kalendářních dnů potřeby ošetřování.**

Zaměstnanci, který má **v trvalé péči dítě do 16 let**, které neukončilo povinnou školní docházku, **a je jinak osamělý, pak nejdéle 16 kalendářních dnů.**

VÝŠE OŠETŘOVNÉHO

- Výše ošetřovného za kalendářní den je stanovena jako **60% denního vyměřovacího základu.**

PENĚŽITÁ POMOC V MATEŘSTVÍ (PPM)

Podmínkou nároku na tuto dávku je účast pojištěnce na nemocenském pojištění alespoň po dobu 270 kalendářních dnů v posledních 2 letech před nástupem na MD. Tato podmínka se týká zaměstnanců i OSVČ.

Pro OSVČ platí ještě jedna podmínka – nemocenské pojištění musí trvat alespoň 180 kalendářních dnů v posledním roce před začátkem podpůrní doby.

Do doby účasti na nemocenském pojištění pro nárok na PPM se započítává doba studia na střední, vyšší odborné nebo vysoké škole považovaná za soustavnou přípravu na budoucí povolání pro účely důchodového pojištění, jestliže počátek šestého týdne před očekávaným dnem porodu připadne do období 270 kalendářních dnů ode dne úspěšného ukončení studia nebo k převzetí dítěte do

PODPŮRČÍ DOBA

U pojištěnky, která porodila **jedno dítě**, celkem **28 týdnů** (max. 196 kalendářních dní).

U pojištěnky, která porodila **dvě nebo více dětí současně**, **37 týdnů** (max. 259 kalendářních dní). Po uplynutí 28 týdnů je možné PPM dále vyplácet pouze v případě, že pojištěnka pokračuje v péči alespoň o dvě z těchto dětí.

U pojištěnce, který **převzal dítě do péče**, celkem **22 týdnů**.

U pojištěnce, který **převzal do péče dvě a více dětí**, **31 týdnů**. Po uplynutí 22 týdnů je možné PPM vyplácet pouze v případě, že pojištěnec pokračuje v péči alespoň o dvě z těchto dětí.

DÁVKA OTCOVSKÉ POPORODNÍ PÉČE (OTCOVSKÁ)

Nárok má:

- **pojištěnec, který pečuje o dítě, jehož je otcem,**
- pojištěnec, který pečuje o dítě, které převzal do péče nahrazující péči rodičů na základě rozhodnutí příslušného orgánu, pokud dítě ke dni převzetí do této péče nedosáhlo 7 let věku / muž i žena

Základní podmínkou nároku na otcovskou je **účast na pojištění** (tj. např. trvání pojištěného zaměstnání) **v době nástupu na otcovskou.**

U osoby samostatně výdělečně činné je podmínkou nároku na dávku účast na pojištění jako osoby samostatně výdělečně činné alespoň po dobu 3 měsíců bezprostředně předcházející dni nástupu na otcovskou.

PODPŮRČÍ DOBA

Podpůrčí doba (doba poskytování dávky) činí **7 kalendářních dnů** a začíná nástupem na otcovskou. Nástup na otcovskou nastává dnem, který si pojištěnec určí v období 6 týdnů ode dne narození dítěte nebo ode dne převzetí dítěte do péče. Nelze ji čerpat přerušovaně. Výplata dávky se nepřerušuje ani v případě úmrtí dítěte v průběhu podpůrčí doby.

VÝŠE OTCOVSKÉ

- Výše ošetřovného za kalendářní den je stanovena jako **70% denního redukovaného vyměřovacího základu.**

VYROVNÁVACÍ PŘÍSPĚVEK V TĚHOTENSTVÍ A MATEŘSTVÍ

Poskytuje se těhotné zaměstnankyni nebo matce do konce 9. měsíce po porodu, pokud vykonávala práci, která je těmto ženám zakázána (viz Zákoník práce).

Nemají nárok např. ženy pracující na DPČ nebo OSVČ.

PODPŮRČÍ DOBA

Poskytuje se za **kalendářní dny, v nichž trvalo převedení na jinou práci**, nejdéle do začátku 6. týdne před plánovaným porodem.

Z důvodu mateřství se poskytuje do konce **9. měsíce po porodu a u žen, které kojí, pak po dobu kojení.**

VÝŠE VPTM

- Rozdíl mezi původním denním vyměřovacím základem a průměrným příjmem po převedení na jinou práci je vyšší vyrovnávacího příspěvku.

DLOUHODOBÉ OŠETŘOVNÉ

Nárok na dlouhodobé ošetřovné má pojištěnec, pečující o osobu, která potřebuje poskytování dlouhodobé péče v domácím prostředí. Stav osoby musí vyžadovat alespoň 7-denní hospitalizaci a alespoň dalších 30 kalendářních dní domácího

ošetřování.

Pojištěnec musí být:

- a) manželem (manželkou) ošetřované osoby nebo registrovaným partnerem (registrovanou partnerkou) ošetřované osoby,*
- b) příbuzným v linii přímé s ošetřovanou osobou nebo je její sourozenec, tchyně, tchán, snacha, zeť, neteř, synovec, teta nebo strýc,*
- c) manželem (manželkou), registrovaným partnerem (registrovanou partnerkou) nebo druhem (družkou) fyzické osoby uvedené v písmenu b), nebo*
- d) druhem (družkou) ošetřované osoby nebo jinou fyzickou osobou žijící s ošetřovanou osobou v domácnosti.*

Trvalé bydliště/společná domácnost min. 3 měsíce.

PODPŮRČÍ DOBA

Podpůrčí doba (doba poskytování dávky) činí **90 kalendářních dnů** a začíná prvním dnem potřeby dlouhodobé péče.

VÝŠE DLOUHODOBÉHO OŠETŘOVNÉHO

- Výše dlouhodobého ošetřovného za kalendářní den je stanovena jako **60% denního redukovaného vyměřovacího základu.**

ZDROJE:

- Z. č. 582/1991 Sb., o organizaci a provádění pojistného na sociální zabezpečení
- Z. č. 589/1992 Sb., o pojistném na sociální zabezpečení a pojistném na státní politiku zaměstnanosti
- Z. č. 187/2006 Sb., o nemocenském pojištění
- WWW.CSSZ.CZ
- www.mpsv.cz